

Q.P Code: 23651

[Time: Three Hours]

[Marks: 100]

N.B.

1. All questions are compulsory.
2. Q. No 1 and Q. No. 6 carry 20 marks each.
3. Q. No. 2, 3, 4 and 5 carry 15 marks each.
4. Use of simple calculator is allowed.

Q1. A. Choose the correct options from the bracket and rewrite complete sentences.

(Any 10)

(10)

1. As per Accounting Standard 2, the term Inventory covers _____.
(Goods on consignment/ Goods for resale/ Spare parts)
2. _____ method of Inventory Valuation assumes that those items which have been purchased first are sold first.
(First In First Out (FIFO) / Last In First Out (LIFO)/ Weighted Average)
3. Capital Expenditure means an expenditure carrying probable _____ benefits.
(Present/ Past/ Present and future)
4. In Departmental Accounts, Salary is allocated on the basis of _____ of each department. (Sales Turnover/ Number of Machines/ Number of Employees)
5. The initial amount paid at the time of signing the Hire purchase agreement is called _____. (Cash Price/ Interest/ Down Payment)
6. Purchase of a Fixed Asset is a _____ Expenditure. (Capital /Revenue / Deferred Revenue)
7. The main objective of Accounting Standards is to _____ the different Accounting Policies and practices followed by different concerns. (Standardise/ Mandate/ Cancel)
8. Trade mark is a _____. (Current Asset/ Fixed Asset/ Investment)
9. _____ is an example of Accounting policy. (Entity/ Accrual/ Depreciation)
10. In Departmental Accounts, _____ is debited to General Profit & Loss Account. (Audit fees/ Rent/ Power and fuel)
11. Prepaid Expenses are shown on _____. (Debit side of P&L Account/ Asset Side of Balance Sheet/ Liability side of Balance sheet)
12. Under Hire Purchase system, Depreciation is provided by _____. (The Hire Purchaser/ Hire Vendor / Both Purchaser and Vendor)

Q.P Code: 23651

B. State whether the following statements are TRUE or FALSE and rewrite the same. (Any 10)**(10)**

1. As per AS-1, Disclosure is required if Fundamental Accounting Assumptions are not followed.
2. Fixed Assets are stated in the Balance Sheet at their Present Values.
3. Under FIFO method of Inventory valuation, Closing stock is valued at current cost.
4. The Hire Purchaser becomes the owner of goods as soon as he pays the down payment.
5. As per AS-9, Revenue from Sales is recognized only when the goods are invoiced and delivered.
6. Capital Expenditure is shown as a Liability in the Balance Sheet.
7. Accounting Standard- 2 applies to Agricultural Products.
8. Gross profit is the excess of Sales over the Cost of Goods sold.
9. The seller has a right to repossess the asset sold under Hire Purchase System if the Hire purchaser fails to pay any installment.
10. In Departmental accounts Loss by fire is treated as general expenditure and charged to General Profit and Loss account.
11. The Purchaser can mortgage the Asset purchased on hire purchase system.
12. Trade discounts is deducted while determining the cost of purchases.

Q2. From the following Trial Balance as on 31st March 2017 of Mr. Rudra Prepare Manufacturing Account, Trading Account and Profit and Loss Account for the year ended 31st March, 2017 and Balance Sheet as on that date. **(15)**

Trial Balance as on 31st March, 2017

Particulars	Dr. (₹.)	Cr. (₹.)
Capital		80000
Drawings	10000	
Opening Stock - Raw Material	10000	
Opening Stock - Work in Progress	9000	
Opening Stock - Finished Goods	17000	
Purchase of Raw Material	108000	
Freight on Raw Materials	6000	
Direct Wages	44000	
Factory Rent	18000	
Factory Power and Fuel	9000	
Factory Supervisors Salary	10000	

Q.P Code: 23651

Machinery	70000	
Sales		345000
Office Expenses	24000	
Cash at Bank	5000	
Selling and Distribution Expenses	20000	
Interest	7000	
Insurance Premium	10000	
Creditors		18000
Bad Debts	1000	
Provisions for Bad Debts		2000
Sundry Debtors	70000	
Bills Payable		3000
Total	448000	448000

Following further information is provided to you :

1. Closing stock as on 31st March, 2017 was Raw material ₹ 10000, Work-in-progress ₹ 6000, Finished goods ₹ 15000.
2. Depreciate Machinery @10% p.a.
3. During the year finished goods destroyed by fire were ₹ 5000. Insurance company admitted the claim for ₹.3000.
4. Provide Reserve for doubtful debts @ 5% on debtors.
5. Factory rent outstanding is ₹ 2000.

OR

Q2. From the following Trial Balance as on 31st March 2017 of Mr. Tridev Prepare Manufacturing Account, Trading Account, Profit and Loss Account for the year ended 31st March, 2017 and Balance Sheet as on that date. (15)

Trial Balance as on 31st March 2017

Particulars	Dr.(₹.)	Cr.(₹.)
Machinery	70000	
Furniture	33000	
Capital Account		90000
Drawings	20000	
Opening Stock - Raw Material	14000	
Opening stock - Work in Progress	4000	
Opening Stock - Finished Goods	21000	
Purchase of Raw Material	250000	
Carriage Inward on Raw Material	4000	
Direct Wages	26000	
Factory Rent	8000	

Q.P Code: 23651

Factory Power and Fuel	11000	
Factory Electricity	8000	
Sales		405000
Postage & telephone	8000	
Cash at Bank	1000	
Travelling & conveyance	7000	
Salaries	34000	
Discount Allowed	6000	
Creditors		55000
Bad Debts	1000	
Provisions for Bad Debts		2000
Sundry Debtors	64000	
Bills Payable		30000
Commission received		8000
Total	590000	590000

Following further information is provided to you:

- Closing stock as on 31st March, 2017 was Raw material ₹.20000, Work-in-progress ₹.10000, Finished goods ₹.30000.
- Postage and Telephone expenses outstanding were ₹1000.
- Depreciate Furniture @ 5% p.a. and Machinery @10% p.a.
- Provide Reserve for doubtful debts @ 10% on debtors.
- Debtors include ₹ 5000 due from Mr. Amal. An amount of ₹ 3000 is also due to him which is included in creditors, which needs to be adjusted.

Q.3 Following figures are extracted from the books of Swati Ltd. Prepare Departmental Trading and Profit & Loss Account in columnar form and General Profit & Loss Account for the year ended 31st March, 2017 of the following three departments.

(15)

Particulars	Dept. A ₹.	Dept. B ₹.	Dept. C ₹.
Purchases	2,00,000	3,00,000	8,00,000
Return Outwards	20,000	10,000	30,000
Sales	6,10,000	12,20,000	18,30,000
Return Inward	10,000	20,000	30,000
Wages	40,000	60,000	80,000
Stock on 01/04/2016	50,000	70,000	10,000
Stock on 31/03/2017	80,000	50,000	40,000

Q.P Code: 23651

Particulars	₹.
Good transferred from Department A to : Department B	10,000
Department C	20,000
Good transferred from Department B to : Department A	5,000
Department C	10,000
Good transferred from Department C to : Department A	7,000
Department B	9,000

- Following expenses are to be allocated equally:
Telephone charges ₹ 3,000; Insurance charges ₹ 6,000 and Office expenses ₹ 9,000
- Rent 24,000 to be divided in proportion of space occupied which was as follows:
Department A $\frac{1}{4}$, B $\frac{1}{4}$ and C Dept. $\frac{1}{2}$.
- Other expenses were: Discount allowed ₹ 18,000, Legal Expenses ₹ 24,000, Bad Debts ₹ 15,000

OR

Q. 3 A departmental stores carries on business through five departments A, B, C, D, E. (15)

- a) Following information for the year ended on 31st December 2016 is now available to you.

Particulars	₹
Salaries and Commission	11,020
Rent and Rates	2,900
Insurance	1,160
Miscellaneous Expenses	2,600

All the above expenses are chargeable to each department in proportion to the cost of goods sold in the respective departments.

- b) Following balance as on 31st December, 2016 were ascertained

Particulars	A ₹	B ₹	C ₹	D ₹	E ₹
Opening Stock (at cost)	10,000	6,000	15,000	8,000	9,000
Purchases	1,00,000	60,000	20,000	52,000	60,000
Sales	96,000	62,000	19,000	46,000	60,000
Closing Stock (at cost)	23,000	8,000	6,000	2,000	11,000

Prepare departmental Trading and Profit and Loss Account for the year ending 31st December, 2016.

Q. 4. M/s Amar Studio purchased a Smart-TV on hire-purchase basis from Vijay Sales on 1st January, 2014. They paid ₹ 10,000 on signing the contract and agreed to pay three yearly instalments excluding interest as follows. (15)

- On 31.12.2014 ₹ 30,000
On 31.12.2015 ₹ 30,000
On 31.12.2016 ₹ 30,000

The cash price of the smart TV was ₹. 1,00,000. Vijay Sales charged interest at 10% p.a. Depreciation @ 20% p.a. on W.D.V. method is charged on Smart TV.

Q.P Code: 23651

Prepare Smart-TV Account, Vijay Sales Account and Interest account in the books of M/s Amar Studio for the years 2014, 2015 and 2016 using Full Cash Price Method.

OR

Q4 State with reasons whether the following expenses or incomes are Capital or Revenue. (15)

(First sub- question carries 3 Marks and remaining carry 2 marks each)

1. Amount of ₹ 5000 realized from sale of old Computer and incurred a loss of ₹ 1000.
2. Repairs of machinery ₹.8,500.
3. Replacement of defective parts of a machinery costing ₹ 65,000.
4. Cost of increasing the seating capacity of a cinema hall ₹ 1, 50,000.
5. Legal charges paid for defending a legal suit ₹ 12,000.
6. A second hand car purchased for ₹ 2,00,000.
7. Paid fees ₹ 6,000 to the Association for membership.

Q.5 Sumit Ltd. has purchased and issued the materials in the following order: (15)

Date	Particulars	Units	Cost Per Unit ₹
March, 2017			
1	Purchases	1000	60
4	Purchases	1000	70
6	Issue	1000	
10	Purchases	1500	80
15	Issue	1600	
20	Purchases	900	90
23	Issue	1200	

Ascertain the value of closing stock as on 31March, 2017 under the following methods.

(i) First in first out method, (ii) Weighted Average method.

OR

Q.5 Following is the record of transactions regarding purchase and sales of Mr. Vijay. (15)

Date	Particulars	Units	Rate per unit in ₹
01.01.2017	Opening Balance	500	30
03.01.2017	Purchases	1000	36
10.01.2017	Sales	800	45
15.01.2017	Purchases	1400	40
20.01.2017	Sales	2000	50
25.01.2017	Purchases	1800	38
28.01.2017	Sales	800	45
29.01.2017	Sales	300	42
30.01.2017	Purchases	500	40

Find the following from the above:

- a) Value of Stock using FIFO Method as on 31st January, 2017.
- b) Cost of Goods Sold for the month of January, 2017.
- c) Sales and Gross Profit for the month of January, 2017.

Q.6 Answer the following:

- a) Explain in brief the provisions of Disclosure of Accounting Policies and Fundamental Accounting Assumptions as per AS-1. (10)
- b) Define the term inventory. State the Items covered and excluded from the scope of AS-2. (10)

OR

Q.6 Write short notes on any four of the following: (20)

- a) Weighted Average Method of Stock Valuation.
- b) Accounting for Hire Purchase Transactions.
- c) Basis of allocating common expenses amongst departments.
- d) Cost of Production.
- e) Capital Expenditure.
- f) Importance of Accounting Standards.

[वेळ: ३ तास]

[गुण:१००]

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना:

1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2. प्र.क्र.१ आणि ६ प्रत्येकी २० गुणांचे आहेत.
3. प्र. क्र. २,३,४ व ५. प्रत्येकी १५ गुणांचे आहेत.
4. साधा गणक वापरण्यास परवानगी आहे.
5. मूळ इंग्रजी भाषेतील प्रश्नपत्रिका व तिचे हे मराठी रूपांतर, यामध्ये कोणतेही तफावत आढळ्यास अथवा अडचण आल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

- प्र. १ अ) कंसातील योग्य पर्याय निवडून संपूर्ण वाक्ये पुन्हा लिहा. (कोणतेही १०) (१०)
- १) अकाउंटिंग स्टॅंडर्ड - २ नुसार, इन्व्हेन्टरी ही संज्ञा _____ समाविष्ट करते. (पुनर्विक्री / अडत्याला पाठवलेला माल / यंत्राचे सुटे भाग)
 - २) इन्व्हेन्टरी मुल्यांकन _____ पद्धतीत असे गृहीत धरले आहे की ज्या वस्तू पहिल्यांदा खरेदी करण्यात आल्या त्या प्रथम विकल्या जातात. (फर्स्ट इन फर्स्ट आउट (FIFO) / लास्ट इन फर्स्ट आउट (LIFO) / वेटेड सरासरी)
 - ३) भांडवली खर्च म्हणजे संभाव्य _____ फायदे पारित केलेला खर्च (वर्तमान काळातील / भूत काळातील / वर्तमान व भविष्य काळातील)
 - ४) विभागीय लेखातील, प्रत्येक विभागाच्या _____ च्या आधारावर पगाराचे वितरण केले जाते. (विक्री उलाढली / यंत्रांची संख्या / नोकरांची संख्या)
 - ५) भाडे खरेदी करारावर स्वाक्षरी करण्याच्या वेळी दिलेल्या प्रारंभिक रकमेला _____ असे म्हणतात. (रोख मुल्य / व्याज / देयक भरणा)
 - ६) स्थावर मालमत्तेची खरेदी म्हणजे एक _____ खर्च असतो. (भांडवली / महसूली / डिफर्ड महसूली)
 - ७) लेखांक मानकांचे मुख्य उद्दिष्ट हे विविध लेखाविषयक धोरणे आणि विविध व्यवसायांनी वापरलेल्या लेखाधोरणांना _____ आहे. (प्रमाणित करणे / अनिवार्य करणे / रद्द करणे)
 - ८) ट्रेड मार्क एक _____ आहे. (चालू मालमत्ता / मालमत्ता / गुंतवणूक)
 - ९) _____ हे लेखांकन धोरणाचे उदाहरण आहे. (व्यवसाय ईकाई असतीलत्व / अँकृअल / घसारा)
 - १०) विभागीय खात्यामध्ये, _____ सर्वसाधारण नफा आणि तोटा खात्यात घेतले जाते. (लेखापरीक्षण शुल्क / भाडे / उर्जा आणि इंधन)
 - ११) आगाऊ केलेले खर्च _____ वर दर्शविले जाते. (नफा आणि तोटा खात्यात डेबिट बाजूला / बॅलन्स शीटच्या मालमत्ता बाजूला / बॅलन्स शीटच्या दायित्व बाजूला)
 - १२) भाडे खरेदी प्रणाली अंतर्गत, घसारा _____ लावतात. (भाड्याने घेणारा खरेदीदार / भाड्याने देणारा विक्रेता / खरेदीदार आणि विक्रेता दोन्ही)

Q.P Code: 23651

- ब) खालील वाक्ये चूक की बरोबर ते सांगा आणि संपूर्ण वाक्ये पुन्हा लिहा. (कोणतेही १०) (१०)
- १) लेखांकन मानांक - १ नुसार, जर मुलभूत लेखा गृहीतकांचा अवलंब केला नाही तर प्रकटन करणे आवश्यक आहे.
 - २) स्थावर मालमत्ता (फिक्स्ड असेट) त्यांच्या बॅलन्स शीटमध्ये त्यांच्या सध्याच्या व्हॅल्यूमध्ये दाखवली जाते.
 - ३) इन्व्हेटरी व्हॅल्यूशनच्या फीफो (FIFO) पद्धती अंतर्गत अंतिम मालसाठा वर्तमान किमतीला मुल्यांकित (valued) केला जातो.
 - ४) भाडेखरेदी प्रणालीनुसार, भाड्याने खरेदी केलेले ग्राहक, डाऊन पेमेंट रक्कम भरल्याबरोबर मालमत्तेचे मालक बनतात.
 - ५) लेखांकन मानांक - ९ नुसार, जेव्हा मालाचे बिल बनवून माल वितरीत केला जातो तेव्हाच विक्रीतून मिळणारे महसूल ओळखली जाते.
 - ६) ताळेबंद पत्रकात भांडवली खर्च दायित्व म्हणून दर्शवला जातो.
 - ७) लेखांकन मानांक -२ हे शेतमालासाठी लागू होते.
 - ८) ढोबळ नफा हे विक्रीच्या मूळ किमतीवर, विक्रीचा अधिक्य भाग आहे.
 - ९) विक्रेता खरेदीदार कोणताही हप्ता भरण्यास अपयशी ठरल्यास विक्रेत्याला विक्री केलेल्या मालमत्तेची पुर्न:प्राप्ती करण्याचा अधिकार आहे.
 - १०) विभागीय खातेपाद्धतीत आग लागल्यास झालेले नुकसान हे सामान्य खर्च म्हणून धरले जाते आणि सामान्य नफा आणि तोटा खात्यात नावे दर्शविला जातो.
 - ११) खरेदीदार भाडे खरेदी केलेली मालमत्ता गहाण ठेवू शकतो.
 - १२) माल खरेदी केल्याची किंमत ठरवण्यासाठी मिळालेली व्यापार सवलत खरेदी किंमतीतून वजा केली जाते.

प्र. २

३१ मार्च २०१७ रोजी श्रीयुत रुद्र यांच्या खाली दिलेल्या तेरीजपत्रकावरून ३१ मार्च २०१७ रोजीचे (१५)
उत्पादन खाते व्यापार खाते, नफा तोटा खाते व ताळेबंद बनवा.

३१ मार्च २०१७ रोजीचे तेरीज पत्रक

तपशिल	नावे (₹.)	जमा (₹.)
भांडवल		८०,०००
उचल	१०,०००	
आरंभीचा कच्चा मालसाठा	१०,०००	
आरंभीचा अर्धतयार मालसाठा	९,०००	
आरंभीचा पक्का मालसाठा	१७,०००	
कच्चा मालाची खरेदी	१०,८०००	
कच्च्या मालाचे मालभाडे	६,०००	
थेट मजुरी	४४,०००	
कारखाना भाडे	१८,०००	

Q.P Code: 23651

कारखाना पॉवर व इंधन	९,०००	
कारखाना निरीक्षकाचा पगार	१०,०००	
सयंत्र	७०,०००	
विक्री		३,४५,०००
कचेरी खर्च	२४,०००	
बँकेतील शिल्लक	५,०००	
विक्री व वितरण खर्च	२०,०००	
व्याज	७,०००	
विमा हप्ता	१०,०००	
धनको		१८,०००
बुडीत खाते	१,०००	
बुडीत खाते तरतूद		२,०००
ऋणको	७०,०००	
हुंडी देणी		३,०००
एकूण	४,४८,०००	४,४८,०००

अधिक तपशिल:

- १) ३१ मार्च २०१७ रोजीचा अंतिम शिल्लक माल कच्चा माल १००००, अर्धतयार माल ६०००, पक्का माल १५०००
- २) सयंत्रावर १०% प्रतिवर्षप्रमाणे घसारा लावा.
- ३) या वर्षी ₹. ५००० किंमतीचा तयार माल आगीत भस्मसात झाला. विमा कंपनीने ₹. ३००० किंमतीच्या नुकसान भरपाई ला मंजुरी दिली.
- ४) संशयित बुडीत खात्यासाठी ऋणकोच्या ५% तरतूद करावी.
- ५) कारखाना भाडे ₹ २००० देणे आहे.

किंवा

प्र. २ श्रीयुत त्रिदेव यांच्या खाली दिलेल्या तेरीजपत्रकावरून ३१ मार्च २०१७ रोजीचे उत्पादन खाते, व्यापार (१५) खाते, नफा-तोटा खाते व ताळेबंद पत्रक बनवा.

३१ मार्च २०१७ रोजीचे तेरीज पत्रक

तपशिल	नावे(₹)	जमा (₹)
सयंत्र	७०,०००	
फर्निचर	३३०००	
भांडवल		९०,०००
उचल	२०,०००	
आरंभिचा कच्चा माल	१४,०००	
आरंभिचा अर्धतयार माल	४,०००	
आरंभिचा पक्का माल	२१,०००	

Q.P Code: 23651

कच्चा मालाची खरेदी	२,५०,०००	
कच्चा मालासाठी आवक मालभाडे	४,०००	
थेट मजुरी	२६,०००	
कारखाना भाडे	८,०००	
कारखाना पॉवर व इंधन	११,०००	
कारखाना वीज	८,०००	
विक्री		४,०५,०००
पोस्ट व टेलीफोन खर्च	८,०००	
बँकेतील शिल्लक	१,०००	
प्रवास खर्च	७,०००	
पगार	३४,०००	
सुट दिली	६,०००	
धनको		५५,०००
बुडीत खाते	१,०००	
बुडीत खात्यासाठी तरतूद		२,०००
ऋणको	६४,०००	
हंडी देणे		३००००
दलाली मिळाली		८०००
एकूण	५,९०,०००	५,९०,०००

अधिक तपशिल

- १) ३१ मार्च २०१७ रोजीच अंतिम मालसाठा:
कच्चा माल २०,०००, अर्धतयार माल १०,०००, पक्का माल ३०,०००
- २) पोस्टेज व टेलीफोन खर्च रु १००० देणे आहे.
- ३) सयंत्रावर १०% प्रतिवर्ष व फर्निचर वर ५% प्रतिवर्ष घसारा लावा.
- ४) संशयित बुडीत खात्यासाठी ऋणकोवर ५% तरतूद करा.
- ५) बुडीत खात्यासाठी ऋणकोमध्ये असलेले श्री अमल हे ५००० रु आपल्याला देणे होते. ते आपले ३००० रुपयांसाठी धनकोही आहेत. ही दोन्ही होईल तेव्हाही एकमेकांशी अँडजस्ट (तडजोड) करावीत.

प्र. ३

३१.०३.२०१७ चे खालील आकडे स्वाती लि. ह्यांच्या पुस्तकातील नोंदी आहेत. त्यावरून आपण विभागीय व्यापारी खाते, नफा-तोटा पत्रक व सामान्य नफा तोटा खाते तीन विभागासाठी योग्य पद्धतीने विभागणी करून तयार करा.

(१५)

Q.P Code: 23651

तपशील	विभाग अ ₹	विभाग ब ₹	विभाग क ₹
खरेदी	२,००,०००	३,००,०००	८,००,०००
परत केलेला माल	२०,०००	१०,०००	३०,०००
विक्री	६,१०,०००	१२,२०,०००	१८,३०,०००
परत आलेला माल	१०,०००	२०,०००	३०,०००
कामगारांचे वेतन	४०,०००	६०,०००	८०,०००
१/४/२०१६ मालसाठा	५०,०००	७०,०००	१०,०००
३१/३/२०१७ मालसाठा	८०,०००	५०,०००	४०,०००

तपशील

विभाग अ कडून मालाचे हस्तांतरण - विभाग ब	१००००
विभाग क	२००००
विभाग ब कडून मालाचे हस्तांतरण - विभाग अ	५००००
विभाग क	१००००
विभाग क कडून मालाचे हस्तांतरण - विभाग अ	७००००
विभाग ब	९००००

- खालील खर्च समप्रमाणात विभागावा -
टेलीफोन खर्च ₹ ३०००, विमा खर्च ₹ ६०००, कार्यलय खर्च ₹ ९०००
- भाडे ₹. २४००० हे जागा व्याप्तीच्या प्रमाणात वाटावे -
जागा व्याप्ती विभाग अ - $\frac{१}{४}$, विभाग ब - $\frac{१}{४}$, विभाग क - $\frac{१}{२}$
- इतर खर्च खालीलप्रमाणे
सूट दिली - ₹. १८०००
कायदा विषयक खर्च - ₹ २४०००
बुडीत खाती ₹. १५०००

किंवा

प्र. ३ एक व्यापारी अ,ब,क,ड,ई, या पाच विविध विभागांमध्ये विभागीय व्यापार करित होता. (१५)

अ) वर्ष २०१६ साठी खालील माहिती आपणास दिलेली आहे.

तपशील	₹.
पगार व दलाली	११०२०
भाडे व दर	२९००
विमा	११६०
इतर किरकोळ खर्च	२६००

वरील सर्व खर्च हा प्रत्येक विभागाच्या विक्रीच्या किमतीच्या प्रमाणात विभागावा.

Q.P Code: 23651

ब) दि.३१/१२/२०१६ रोजीचे खालील आकडे आहेत.

तपशिल	विभाग अ ₹	विभाग ब ₹	विभाग क ₹	विभाग ड ₹	विभाग ई ₹
सुरुवातीचा मालसाठा	१०,०००	६०००	१५०००	८०००	९०००
खरेदी	१०००००	६००००	२००००	५२०००	६००००
विक्री	९६०००	६२०००	१९०००	४६०००	६००००
शिल्लक माल साठा	२३०००	८०००	६०००	२०००	११०००

दि ३१ डिसेंबर २०१६ रोजी संपणाऱ्या वर्षासाठी विभागीय व्यापारी खाते व नफा तोटा खाते तयार करा.

प्र. ४

१ जानेवारी २०१४ रोजी मेसर्स अमर स्टुडीओ यांनी भाडे खरेदी प्रणाली अंतर्गत विजय सेल्स यांच्याकडून एक स्मार्ट दूरदर्शन संच खरेदी केला. करारावर सही करताना त्यांनी ₹. १०००० भरले व ३ वार्षिक हप्ते व्याज न धरता खालीलप्रमाणे देण्याचे काबुल केले.

३१/१२/२०१४ ₹. ३००००

३१/१२/२०१५ ₹. ३००००

३१/१२/२०१६ ₹. ३००००

(१५)

स्मार्ट दूरदर्शन संचाची रोख किंमत ₹. १००००० आहे. विजयसेल्स १०% प्रतिवर्षाप्रमाणे भाडे खरेदी प्रणाली अंतर्गत व्याज लावतात. व २०% प्रतिवर्ष घसारा डब्ल्यू.डी.वी. पद्धतीप्रमाणे लावतात.

मेसर्स अमर स्टुडीओ यांच्या खातेवहीत 'स्मार्ट दूरदर्शन संच खाते, 'व' विजय सेल्स खाते व व्याज खाते २०१४, २०१५ व २०१६ साठी 'पूर्ण रोख किंमत पद्धतीप्रमाणे तयार करा.

किंवा

प्र. ४

खालील उत्पन्न किंवा खर्च हे भांडवली की महसुली आहेत हे कारणे देऊन स्पष्ट करा.

- १) जुने संगणक विकून ₹. ५००० मिळाले व त्यावर ₹ १००० चा तोटा झाला.
- २) यंत्रसामुग्रीचा देखभाल खर्च ₹. ८५००
- ३) यंत्रसामुग्रीचे काही निकामी भाग बदलण्यासाठी ₹ ६५००० लागले.
- ४) सिनेमा हॉलच्या बैठक व्यवस्थेची क्षमता वाढवण्यासाठी ₹. १५०००० खर्च केले.
- ५) न्यायालयात दावा दाखल करण्यासाठी कायदे सल्लागाराना ₹. १२००० दिले.
- ६) जुनी कार ₹. २००००० ला विकत घेतली.
- ७) सभासद वर्गणी ₹. ६००० भरली.

प्र. ५

सुमित लि. यांनी पुढील प्रमाणे मालाची खरेदी व वितरण केली आहे.

(१५)

दिनांक	तपशिल	नग	किंमत प्रती नग ₹
१	खरेदी	१०००	६०
४	खरेदी	१०००	७०
६	वितरण	१०००	----
१०	खरेदी	१५००	८०

Q.P Code: 23651

१५	वितरण	१६००	---
२०	खरेदी	९००	९०
२३	वितरण	१२००	---

३१ मार्च, २०१७ रोजीचा अखेर शिल्लक साठ्याची किंमत खालील पद्धतीचा वापर करून काढा.

१) फीफो पद्धत २) वेटेड अँव्हेरेज पद्धत

प्र. ५

खालील नोंदी ह्या मि. विजय यांच्या खरेदी विक्रीच्या आहेत.

(१५)

दिनांक	तपशिल	नग	दर प्रति नग ₹
०१/०१/२०१७	सुरुवातीची शिल्लक	५००	३०
०३/०१/२०१७	खरेदी	१०००	३६
१०/०१/२०१७	विक्री	८००	४५
१५/०१/२०१७	खरेदी	१४००	४०
२०/०१/२०१७	विक्री	२०००	५०
२५/०१/२०१७	खरेदी	१८००	३८
२८/०१/२०१७	विक्री	८००	४५
२९/०१/२०१७	खरेदी	३००	४२
३०/०१/२०१७	खरेदी	५००	४०

वरील माहिती द्वारे खालील बाबी शोधून काढा.

- अ) दि. ३१ जानेवारी २०१७ रोजीचा अखेरचा शिल्लक साठा.
 ब) जानेवारी २०१७ विक्रीची मूळ किंमत (cost of goods sold).
 क) जानेवारी २०१७ ची विक्री व ढोबळ नफा.

प्र. ६

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या:

- अ) AS-१ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, लेखांकविषयक धोरणाच्या व मूलभूत लेखांकन गृहीतकांच्या प्रकटीकरणाच्या तरतुदी समजावून सांगा. (१०)
 ब) इन्व्हेटरी बदल माहिती द्या व सूचीमध्ये समाविष्ट असलेल्या आणि वगळलेल्या वस्तूंचा उल्लेख करा. (१०)

किंवा

प्र. ६

संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

(२०)

- अ) भारित सरासरी पद्धत (साठा मूल्यमापनाची)
 ब) भाडेतत्वावरील खरेदीचे लेखांकन
 क) विभागावर एकत्रित खर्चाच्या विभागणीचे आधार (बेसिस) स्पष्ट करा.
 ड) उत्पादित मालाची किंमत
 इ) भांडवली खर्च
 फ) लेखांक मानकांचे महत्त्व

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. **All** questions are **compulsory**.

Q.1 a) Explain the following terms in **2-3** sentences: **(any five)** 10

1. Feedback
2. Moodle
3. Upward communication
4. Posture
5. Jargon
6. Pretended Listening
7. Decoding
8. Diagonal Communication

b) Match the following:

(1)	Twitter	(a)	Obligatory part of letter
(2)	Poster	(b)	Local Area Network
(3)	LAN	(c)	Example of visual communication
(4)	Facebook	(d)	'Tweets'
(5)	Signature block	(e)	Founded by Mark Zuckerberg

c) Fill in the blanks choosing the best alternative from the ones given below: 5

- (1) The Latin term_____ is the source for the English word communication.
(a) Communis (b) Communist (c) Communal (d) Community
- (2) Communication that moves from a superior to a subordinate is an example of_____ communication.
(a) Upward (b) Downward (c) Horizontal (d) Circular
- (3) _____ is a psychological barrier.
(a) Noise (b) Abstracting (c) Unfamiliar language (d) Multiplicity of meaning
- (4) _____ communication has reference value.
(a) Written (b) Oral (c) Face-to-Face (d) Non-verbal
- (5) _____ is a non-verbal feature of Oral Communication.
(a) Paralanguage (b) Colour (c) Map (d) symbol

Q. 2. Write short notes on: **(any four)** 20

- (a) Grapevine communication
- (b) Body Language
- (c) Horizontal communication
- (d) Communication process
- (e) Office etiquette
- (f) E-mails as mode of communication

- Q. 3. Answer **any two** of the following: 20
- (a) What are physical barriers to communication? Suggest ways of overcoming them.
 - (b) Define listening. How is listening different from hearing? Discuss ways of improving listening skills.
 - (c) Explain corporate social responsibility. Explain different ways in which a company can practice CSR.
- Q. 4. (A) Draft a reply in response to the following advertisement: 10
 "Urgently required smart, young salespersons to handle counter sales at a departmental store. Candidates should have passed H.S.C. and should have a good command over Hindi and English. Candidates meeting the requirements should send in an application along with the bio-data within ten days to - Box no- 1254, The Times of India, Mumbai."
- Q. 5. Draft the following letters: **(any four)** 20
- a) As part of the application process to the Masters in Business Management Studies course offered by Nirma Management Institute, Pune, draft a Statement of Purpose that highlights your experience, interests and goals.
 - b) A student of your college has applied for the post of an accounts assistant with Metro Shoes, Mumbai. He has mentioned your name as one of the referees in his application. Draft a letter of recommendation for him.
 - c) You have been offered the post of assistant manager in Trance Training Corporation, Write a letter accepting the offer.
 - d) You wish to resign from your current job as you have found a better position at Kwality Computers Pvt. Ltd. Draft a letter of resignation to your current employer.
 - e) As chief manager of Star Bank, draft a letter of appreciation to the manager of the Mahim branch of the bank for working overtime and maintaining good customer relations during the tough demonetization period.
- Q. 6 (a) Write a paragraph of not more than 150 words on the following topics: **(any one)** 5
 (i) My role model (ii) Eco-friendly festivals
- (b) Read the following situation carefully and answer the questions below: 5
 Ms. Mihika Shah is a visiting faculty member at Saraswati Shishu Mandir. The school is run by Udaan - an NGO that believes in imparting quality education to slum children. Ms. Shah is a dedicated teacher but students find it difficult to follow her accent and cannot cope with her speed of teaching. Due to this, she has received negative feedback from students. Ms. Shah is on the verge of opting out of the assignment.
1. Identify and explain the barrier in the given situation. 03
 2. Discuss means to overcome this barrier. 02

[वेळ: ३ तास]

[गुण:१००]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: 1. सर्व प्रश्न सोडविणे.
2. मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

प्र.१. (अ) खालील संज्ञा दोन ते तीन वाक्यांमध्ये स्पष्ट करा. (कोणतेही पाच)

- १) प्रतिसाद
- २) मुडल
- ३) उर्ध्वगामी संज्ञापन
- ४) शारीरिक स्थिती
- ५) जार्गन
- ६) बचावात्मक ऐकणे
- ७) डिकोडिंग
- ८) डायगोनल संज्ञापन

(ब) जोड्या लावा.

(अ)	(ब)
(१) ट्वीटर	(अ) पत्राचा आवश्यक भाग
(२) पोस्टर	(ब) लोकल एरीया नेटवर्क
(३) लॅन	(क) दृश्य संज्ञापनाचे उदाहरण
(४) फेसबुक	(ड) ट्वीटस
(५) सहीचा रकाना	(इ) मार्क झुकरबर्ग

(क) खालीलपैकी एका योग्य पार्यायासह रिक्त जागा भरा.

(१) संज्ञापन हा शब्द मूळ लॅटीन _____ शब्दापासून तयार झालेला आहे.

(अ)कम्युनिस (ब) कम्युनिष्ट (क) कम्युनल (ड) कम्युनिटी

(२) वरिष्ठांकडून कनिष्ठांकडे होणारे संज्ञापन _____ चे उदाहरण आहे.

(अ) उर्ध्वगामी (ब) अधोगामी (क) क्षितीजसमांतर (ड) वर्तुळाकार

(३) _____ हा मानसिक अडथळा असतो.

(अ) गोंगाट (ब) सारांश (Abstracting) (क) अनोळखी भाषा (ड) अर्थाचे अनेक अर्थ

(४) _____ संज्ञापनास संदर्भमूल्य असते.

(अ)लेखी (ब) तोंडी (क) समक्ष (ड) अभाषिक

(५) _____ हे तोंडी संज्ञापनाचे अभाषिक वैशिष्ट्य असते.

(अ) समांतर भाषा (ब) रंग (क) नकाशा (ड) संज्ञा

- प्र.२. टिपा लिहा (कोणतेही चार) २०
- (अ) ग्रेपव्हाईन संज्ञापन
(ब) देहबोली
(क) क्षितीजसमांतर संज्ञापन
(ड) संज्ञापनाची प्रक्रिया
(इ) कार्यालयीन शिष्टाचार
(फ) इ- मेल – संज्ञापन माध्यम.
- प्र.३ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
- (अ) संज्ञापनात कोणकोणते भौतिक अडथळे येत असतात? तसेच त्यावर मात करण्याचे मार्ग सुचवा.
(ब) श्रवण करणे म्हणजे काय ते सांगून श्रवण करणे व ऐकणे यामध्ये कोणता फरक असतो? तसेच श्रवण कौशल्यांमध्ये सुधारणा करण्याचे मार्ग लिहा
(क) कंपनी सामाजिक उत्तरदायित्व म्हणजे काय ते सांगून सामाजिक उत्तरदायित्वाचे निरनिराळे मार्ग स्पष्ट करा.
- प्र.४. खालील जाहिरातीस अनुकूल प्रतिसाद लिहा. १०
- एका डिपार्टमेंटल स्टोअरमध्ये तरुण विक्रेत्यांची आवश्यकता आहे. उमेदवार १२ वी उत्तीर्ण, इंग्रजी आणि हिंदी भाषेवर प्रभुत्व असणारा असावा. पात्र उमेदवारांनी वैयक्तिक माहितीसह दहा दिवसात पेटी क्रमांक - १२५४, द टाईम्स ऑफ इंडिया, मुंबई येथे नोकरीसाठी अर्ज करावा.
- प्र.५. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर पत्रलेखन करा. २०
- अ) निरमा व्यवस्थापन संस्थेमार्फत चालविलेल्या व्यवस्थापन पदव्युत्तर कोर्ससाठी प्रवेश अर्ज केलेला आहे. याबाबत हेतू, अनुभव, आवड आणि उद्दिष्ट्ये यांचा समावेश असलेले हेतू पत्र तयार करा.
ब) तुमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनि मेट्रो शूज, मुंबई येथे लेखापाल सहाय्यक म्हणून अर्ज केलेला आहे. संदर्भ म्हणून त्याने तुमचे नाव दिलेले आहे. त्याबाबत द्यावयाचे शिफारसपत्र तयार करा.
क) ट्रान्स ट्रेनिंग कोर्पोरेशन कंपनीमध्ये सहाय्यक व्यवस्थापक पदावर नियुक्त झालेल्या व्यक्तीकडून पाठवयाचे स्वीकृतीपत्र तयार करा.
ड) क्वालीटी कम्प्युटर्स प्रा.लि. येथे सध्यापेक्षा चांगल्या पदावर नियुक्ती झालेल्या उमेदवाराकडून पाठवयाचे राजीनामापत्र तयार करा.
इ) स्टार बँकेच्या शाखेतील व्यवस्थापकाने नोटबंदीच्या काळामध्ये अधिकवेळ काम करून ग्राहकांबरोबर सुसंबंध प्रस्थापित केलेले आहेत. याबाबत बँकेच्या मुख्य व्यवस्थापकाकडून पाठवण्याचे कौतुकपत्र तयार करा.
- प्र.६ हा प्रश्न इंग्रजीमध्ये सोडवायचा आहे. ०५
- a) Write a paragraph of not more than 150 words on the following topics: **(any one)**
(i) My role model (ii) Eco-friendly festivals

b) Read the following situation carefully and answer the questions below: 04

Ms. Mihika Shah is a visiting faculty member at Saraswati Shishu Mandir. The school is run by Udaan - an NGO that believes in imparting quality education to slum children. Ms. Shah is a dedicated teacher but students find it difficult to follow her accent and cannot cope with her speed of teaching. Due to this, she has received negative feedback from students. Ms. Shah is on the verge of opting out of the assignment.

1. Identify and explain the barrier in the given situation. 03

2. Discuss means to overcome this barrier. 02

[Time: 3 Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory.
 2. All questions have internal choices.
 3. Use of simple calculator is permitted.
 4. Figures to the right indicate full marks.
 5. Draw neat diagrams wherever necessary.

Q.1 A Select the best answer from the given options and rewrite the statement (Any Ten) 10

- i) Which of the following **IS NOT** a feature of a variable?
 - a) They are quantifiable
 - b) Their values can vary
 - c) Uses an '=' symbol
 - d) Can be exogenous or endogenous
- ii) If the cost of computer components fall, then ____
 - a) The demand curve for computers shifts to the right.
 - b) The demand curve for computers shifts to the left.
 - c) The supply curve for computers shifts to the right
 - d) The supply curve for computers shifts to the left
- iii) In Business Economics, the central problem is ----
 - a) Production
 - b) Consumption
 - c) Scarcity of resources
 - d) Money
- iv) If cross elasticity of demand for commodity A with respect to the price of commodity B is -0.5 , then ____
 - a) A and B are substitutes
 - b) A and B are complements
 - c) A and B are unrelated
 - d) Can't say
- v) If the price of sandwiches increases by 22%, then the quantity of sandwiches demanded falls by 25%. This indicates that demand for sandwiches is _____.
 - a) Relatively elastic.
 - b) Relatively inelastic.
 - c) Unitary elastic.
 - d) Perfectly elastic
- vi) Seasonal trend refers to _____.
 - a) Cyclical fluctuation
 - b) Variations within a year time
 - c) Variations in a very long period
 - d) None of the above

- vii) Which of the following **IS NOT** a type of internal economies of scale?
- Production economies
 - Economies of localization
 - Economies in transport and storage
 - Selling or marketing economies
- viii) A technically efficient method of production is the one that _____.
- uses less of anyone of the inputs to produce the same level of output.
 - uses more of anyone of the inputs to produce the same level of output.
 - represents least cost factor combination.
 - represents maximum profit.
- ix) When firms increases labour input and the output rises less than proportionately, then they are experiencing _____.
- division of labour
 - the law of large numbers
 - diminishing returns
 - diminishing marginal utility
- x) Implicit costs are _____.
- equal to total fixed costs
 - equal to total variable costs
 - cost of owned resources used.
 - always greater in the short run than in the long run.
- xi) The slope of total cost curve equals _____.
- AVC
 - MC
 - AC
 - TFC
- xii) Breakeven analysis identifies the _____.
- profit-maximizing level of output.
 - level of output where economic profit is equal to zero.
 - level of output where marginal revenue is equal to marginal cost.
 - All of the above

Q.1 B Write whether the following statements are true or false (Any Ten)

10

- Microeconomics deals with individual behavior.
- $C = f(Y)$ is an equation.
- The sum of quantity supplied of a good by all firms in the market is known as market supply.
- Tennis racquets and tennis balls are likely to have a positive cross elasticity of demand.
- The price elasticity of demand is the same on all points of a linear demand curve.
- Demand forecasting is done only by large-scale industries.
- When the total product is falling, the marginal product of labour becomes negative.
- If a firm increases all its inputs by 20% and its output increases by 30%, the firm is experiencing economies of scale.
- In the short run, a firm can vary the number of workers it employs, but not the size of its factory.

- x) Economies and diseconomies of scale explain the shape of long-run average cost curve.
- xi) If an input is owned and used by a firm, then explicit cost of that input is zero.
- xii) At breakeven point, total cost is greater than total revenue.

Q.2 Attempt A and B OR C and D.

- A) Explain the determination of equilibrium price using the concepts of market demand and market supply. **07**
- B) Given the following data calculate TR, AR, and MR. Also identify the market structure and state the relationship between TR, AR and MR. **08**

Output (Units)	1	2	3	4	5	6	7
Price (Rs.)	100	90	80	70	60	50	40

OR

- (C) Explain opportunity cost principle, incremental and marginal concepts as basic tools in the study of Business Economics. **07**
- (D) The demand function for a commodity is given as $Q_d = 600 - 2P$ and its supply function is given as $Q_s = 3P$. Make a schedule of demand and supply at prices Rs. 80/-, Rs.100/-, Rs.120/-, Rs. 140/-and Rs.160/-. Find the equilibrium price and quantity. **08**

Q.3 Attempt A and B OR C and D.

- A) Explain the relationship between elasticity of demand and revenue concepts (TR, AR and MR). **07**
- B) What is demand forecasting? Explain the steps of demand forecasting. **08**

OR

- (C) Describe the nature of demand curve under monopoly and oligopoly. **07**
- (D) In a town, 250 luxury cars were sold per month when per capita income (PCI) was Rs. 10,00,000. As PCI improved to Rs.15,00,000, the demand for luxury cars rose to 500 per month. Calculate income elasticity of demand for luxury cars in this town. Draw an appropriate diagram to illustrate the situation given above. **08**

Q.4 Attempt A and B OR C and D.

- A) Explain the conditions for a producer to attain least cost combination of factor inputs with the help of a diagram. **07**
- B) What is meant by Economies of Scale? Discuss the various external economies of scale. **08**

OR

- C) Explain the law of returns to scale using a diagram with expansion path. **07**
- (D) The following table shows total product of a firm due to increase in labour input used in combination with a fixed input of capital: **08**

Labour input (Units)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Total Product (Units)	0	10	22	36	52	66	76	80	82	82	78

- i) Calculate average product and marginal product.
- ii) Name and mark the three stages of Law of Variable Proportions in the table.
- iii) In which stage will a rational producer operate? Justify your answer.

Q.5 Attempt A and B OR C and D

- A) Derive the long run average cost curve and write its features. **07**
- B) Calculate TVC, ATC, AVC and MC from the information given in the following table: **08**

Output (Units)	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Total cost (Rs.)	100	125	140	150	160	180	210	250	400

OR

(C) What is breakeven point? Explain how breakeven point changes due to changes in total fixed cost using an appropriate diagram. **07**

(D) For a hypothetical firm, if price of product is Rs.50/-, TFC is Rs.10,000/- and AVC is Rs.10/-, then **08**

- i) Calculate breakeven output for this firm.
- ii) At the original TFC and AVC, how does breakeven quantity change if price falls to Rs. 35/-?
- iii) At the original price and AVC, what will be the breakeven quantity if TFC decreases to Rs. 8000/-?
- iv) At the original price and TFC, what will be the break even quantity if AVC rises to Rs. 30/-?

Q.6 Attempt A and B OR Write Short Notes on any four:

- A) Explain the Law of Demand on the basis of various determinants of demand. **10**
- B) Define an isoquant. Explain the properties of isoquants in detail. **10**

OR

Q.6 Write Short Notes on any four:

- i) Use of marginal analysis
- ii) Cross elasticity of demand
- iii) Isocost line
- iv) Economies of scope
- v) Relationship between AC and MC
- vi) Learning curve

20

[वेळ: ३ तास]

[गुण: १००]

- सूचना: १. सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 २. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३. फक्त साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.
 ४. उजवीकडील अंक हे गुण दर्शवितात.
 ५. आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.१ खालील पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा.

१०

१. खालीलपैकी _____ हे चलाचे वैशिष्ट्य नाही.
 - अ) ती संख्यात्मक असतात.
 - ब) त्याचे मूल्य बदलते.
 - क) '=' या चिन्हांचा वापर केला जातो.
 - ड) ते अंतर्गत किंवा बाह्य असू शकतात.
२. जर संगणकाच्या भागांची किंमत घटली तर _____.
 - अ) संगणकाचा मागणीवक्र उजवीकडे सरकेल.
 - ब) संगणकाचा मागणीपत्र डावीकडे सरकेल.
 - क) संगणकाचा पुरवठा वक्र उजवीकडे सरकेल.
 - ड) संगणकाला पुरवठा वक्र डावीकडे सरकेल.
३. व्यावसायिक अर्थशास्त्रामध्ये _____ हा मुलभूत प्रश्न आहे.
 - अ) उत्पादन
 - ब) उपभोग
 - क) संसाधनांचा तुटवडा
 - ड) पैसा
४. जर 'अ' वस्तूसाठी छेदक लवचिकता 'ब' वस्तूचा किंमतीशी - ०.५ आहे. तर _____.
 - अ) अ आणि ब पर्यायी वस्तू आहेत.
 - ब) अ आणि ब परस्परपूरक वस्तू आहेत.
 - क) अ आणि ब एकमेकाशी संबंधीत नाहीत.
 - ड) सांगता येत नाही.
५. जर सँडविचची किंमत २२ टक्केनी वाढली तर त्याची मागणी २५% नी कमी झाली. यावरून मागणीची लवचिकता ही _____ आहे.
 - अ) जास्त लवचीक
 - ब) कमी लवचीक
 - क) एकक लवचीक
 - ड) पूर्णतः लवचीक

६. हंगामी बदल म्हणजे _____.
- अ) चक्रीय बदल
ब) एका वर्षातील बदल
क) दीर्घकालीन बदल
ड) वरीलपैकी नाही
७. खालीलपैकी _____ हे प्रमाणाच्या अंतर्गत बचतीचा प्रकार नाही
- अ) उत्पादनाच्या बचती
ब) विशिष्ट स्थानाच्या बचती
क) वाहतूक आणि संचयाच्या बचती
ड) विक्री व विपणनाच्या बचती
८. उत्पादनाची तांत्रिक कार्यक्षम पद्धती म्हणजे अशी की ज्यामध्ये _____.
- अ) उत्पादनाचा एक घटक कमी वापरून पूर्वीची उत्पादनपातळी वाढते.
ब) उत्पादनाचा कोणताही एक घटक वाढवून पूर्वीची उत्पादनपातळी राहते.
क) उत्पादक घटकांची किमान खर्च जोडी दाखवते.
ड) महत्तम नफा दर्शवते.
९. जेव्हा उद्योगसंस्था श्रमाचे घटक वाढवते व उत्पादनात कमी प्रमाणात वाढ होते. तेव्हा त्यांना _____ चा अनुभव येतो.
- अ) श्रमिकांची विभागणी
ब) मोठ्या संख्येचा नियम.
क) घटत्या प्रमाणाचा
ड) घटत्या किमान उपयोगीतेचा
१०. अंतर्गत खर्च हे _____.
- अ) एकूण स्थिर खर्च तेवढे असतात.
ब) एकूण बदलत्या खर्चाएवढे असतात.
क) स्वतःच्या मालकियाच्या घटक खर्चाएवढे असतात.
ड) अल्पकाळात जास्त तर दीर्घकाळात कमी असतात.
११. एकूण खर्चाच्या वक्राचा उतार हा _____ च्या बरोबर असतो.
- अ) AVC
ब) MC
क) AC
ड) TFC

- १२) संतुलन विश्लेषण (break even analysis) हे _____ निर्धारित करते.
 अ) महत्तम नफा असणारे उत्पादन
 ब) अशी उत्पादन पातळी की जेथे आर्थिक नफा हा शून्य असतो
 क) अशी उत्पादन पातळी जेथे सीमांत खर्च हा सीमांत प्राप्ती बरोबर असतो
 ड) वरीलपैकी सर्व

प्र.१.ब) चूक की बरोबर ते लिहा. (कोणतेही दहा.)

१. सुक्ष्मलक्ष्मी अर्थशास्त्र जे वैयक्तिक वर्तनाशी संबंधीत असतात.
२. $C = f(Y)$ हे समीकरण आहे.
३. सर्व उद्योग संस्थांनी बाजारात केलेल्या पुरवठ्याची बेरीज म्हणजे बाजार पुरवठा होय.
४. टेनीस रॅकेट व टेनीस बॉल यांच्यात धन छेदक लवचिकता आहे.
५. रेषीय मागणी वक्रावरील सर्व बिंदूवर मागणीची किंमत लवचिकता ही समान असते.
६. मागणी अनुमान हे फक्त मोठ्या उद्योगसंस्थांकडूनच केले जाते.
७. जेव्हा एकूण उत्पादन हे घटते तेव्हा श्रमाची सीमांत उत्पादकता ही ऋण होते.
८. जर उद्योगसंस्थेचे सर्व आदाने २०% नी वाढवली तर त्यांचे उत्पादन ३०% नी वाढते तर त्या उद्योगसंस्थेस प्रमाणाच्या बचतीचा अनुभव येतो.
९. अल्पकालामध्ये उद्योगसंस्था कामगारांची संख्या बदलू शकते परंतु उद्योगसंस्थेचा आकार बदलू शकत नाही.
१०. प्रमाणाच्या बचती व अबचती ह्या दीर्घकालीन सरासरी खर्चाचा उतार दर्शवितात.
११. जर आदाने ही कंपनीच्या मालकीची असतील तर त्या आदानांचा बाह्य खर्च हा शून्य असतो.
१२. संतुलन बिंदूमध्ये (BREAK EVEN POINT) एकूण खर्च हा एकूण प्राप्तीपेक्षा जास्त असतो.

प्र.२ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

- अ) बाजारमागणी व बाजारपुरवठा संकल्पनांच्या साहाय्याने बाजारामध्ये समतोल किंमत निर्धारण कसे होते ते स्पष्ट करा. ०७
- ब) पुढील तक्त्याच्या आधारे TR, AR आणि MR काढा. तसेच TR, AR व MR यांच्यातील संबंधावरून बाजाराचा प्रकार ओळखा. ०८

उत्पादन	१	२	३	४	५	६	७
किंमत	१००	९०	८०	७०	६०	५०	४०

किंवा

- क) संधी खर्च तत्व, वाढीव व सिमांत तत्व संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. ०७
- ड) मागणी फलन = $Q_d = 600 - 2P$ व पुरवठा फलन = $Q_s = 3P$. जर किंमत ८० रु, १००रु, १२०रु, १४०रु, आणि १६० रु असताना मागणी व पुरवठा पत्रक तयार करा. तसेच समतोल किंमत आणि नगसंख्या शोधा. ०८

प्र.३ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

- अ) मागणीची लवचिकता व प्राप्तीच्या संकल्पना (TR, AR, MR) यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा. ०७
- ब) मागणीचे अनुमान म्हणजे काय? विविध अवस्था स्पष्ट करा. ०८

किंवा

- क) मत्केदारी व अल्पजनाधीकार या बाजारांमधील मागणी वक्राचे स्वरूप स्पष्ट करा. ०७
- ड) एका शहरामध्ये दरडोईउत्पन्न १०,००,०००/- असताना २५० गाड्यांची एका महिन्यात विक्री झाली होती. ०८
दरडोई उत्पन्न १५,००,०००/- एवढे झाल्यावर ही मागणी एका महिन्याला ५०० पर्यंत वाढली तर मागणीच्या उत्पन्न लवचिकतेचे मापन करा. वरील परिस्थिती दर्शविण्यासाठी योग्य आकृती काढा.

प्र.४ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

- अ) उत्पादकाला किमान खर्च संयोग अवस्था प्राप्त करण्यासाठीच्या अटी स्पष्ट करा व घटकांचा किमान खर्च संयोग आकृतीद्वारे स्पष्ट करा. ०७

- ब) प्रमाणाच्या बचती म्हणजे काय? प्रमाणाच्या विविध बाह्य बचती स्पष्ट करा. ०८

किंवा

- क) प्रमाणानुसार फलाचा नियम विस्तार पथाच्या आकृतीच्या साह्याने स्पष्ट करा. ०७

- ड) उत्पादनाचा स्थिर घटक भांडवलाच्या सोबत श्रमाच्यामात्रांमध्ये वाढ करून झालेले उत्पादन पुढील तक्त्यात दिले आहे. ०८

श्रममात्रा	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
एकूण उत्पादन	०	१०	२२	३६	५२	६६	७६	८०	८२	८२	७८

- i) सरासरी उत्पादन व सिमांत उत्पादन काढा.
ii) बदलत्या प्रमाणाच्या नियमाच्या विविध अवस्था तक्त्यामध्ये दाखवा.
iii) कोणत्या अवस्थेमध्ये विवेकी उत्पादक उत्पादन कोल सकारण सांगा.

प्र.५ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

- अ) दीर्घकालीन सरासरी खर्चाचा वक्र काढा व त्याची वैशिष्ट्ये लिहा. ०७

- ब) खालील तक्त्यावरून TVC, ATC, AVC आणि MC काढा. ०८

उत्पादन	१	२	३	४	५	६	७	८
किंमत	१००	१२५	१४०	१५०	१६०	१८०	२१०	४००

किंवा

- क) संतुलन बिंदू म्हणजे काय? एकूण स्थिर खर्चांमुळे संतुलन बिंदू कसा बदलतो ते आकृतीच्या साह्याने स्पष्ट करा. ०७

- ड) एका उद्योग संस्थेत तर उत्पादनाची किंमत =५०रु, एकूण स्थिर खर्च १०,०००/- आणि एकूण बदलता खर्च= १०रु तर ०८

- i) उद्योगाचा संतुलन बिंदू काढा.
ii) मूळ ए.स्थि.खर्चाला व स. ब. खर्चाला जर किंमत ३५ रु इतकी कमी झाली तर संतुलन बिंदू कसा बदलेल?
iii) मूळ किंमत व ए. स्थि. खर्चाला जर एकूण स्थिर खर्च ८००० रु पर्यंत कमी झाला तर संतुलित उत्पादन किती असेल?
iv) मूळ किंमत व स.ब. खर्चाला जर सरासरी बदलता खर्च ३० रु. इतका वाढला तर संतुलित उत्पादन किती असेल?

प्र.६ 'अ' आणि 'ब' किंवा 'क' आणि 'ड' सोडवा.

- अ) मागणीचा नियम मागणीच्या निर्धारकांच्या आधारे स्पष्ट करा. १०
ब) समउत्पादन वक्र म्हणजे काय? समउत्पादन वक्रांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
किंवा

प्र.६ कोणत्याही चार संकल्पनांवर टिपा लिहा. २०

- १) सिमांत विश्लेषणाचे उपयोग
२) मागणीची छेदक लवचिकता
३) समखर्च रेषा
४) व्याप्तीच्या बचती
५) AC आणि NC यांच्यातील संबंध
६) अध्ययन वक्र

[Time:Three Hours]

[Marks: 100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B -**
1. All questions are compulsory.
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Answer to each question must begin on a new page.

Q1. A. Fill in the blanks with the appropriate option given in the brackets: (Any 10) (10)

1. _____ is concerned with importing of goods and then selling the same to another country.
(Entrepot./Import/ Export)
2. _____ refers to transformation of loss-making unit into a profitable one.
(Divestment/ Liquidation/Turnaround)
3. _____ refers to reduction of government control over business sector.
(Privatization/ Liberalization/Globalization)
4. _____ is one of the components of internal environment.
(Human resources/ customers/ government)
5. WTO stands for _____.
(World Trade owner/ world trading outsource/ world trade organization)
6. _____ is an example of a trading bloc.
(SAARC/NAFTA/ Both)
7. _____ acts as a reference guide during the execution of the project.
(Project report/ finance report/legal report)
8. _____ is one of the factors determining the location of a business unit.
(infrastructure / television/media)
9. The Companies Act 1956 was replaced by the _____.
(Companies Act 2011/ Companies Act 2012/ Companies Act 2013)
10. Entrepreneurs concerned with welfare of the people are called as _____ entrepreneurs.
(social/ economic/ business)
11. _____ is the person who acts like an entrepreneur within an organization.
(spectrapreneur/intrapreneur/binopreneur)
12. Problem of Dual Responsibility is generally faced by _____ entrepreneur.
(men, women, intrapreneur)

Q1. B. State whether the following statements are true or false: (any 10) (10)

1. A single act of buying and selling can be called as business activity.
2. The modern concept of business is concerned only with profits.
3. Globalization involves interlinking of domestic economy with the world economy.
4. TRIMs agreement is for Intellectual Property protection.
5. Education is useful to improve the performance of business.
6. Business environment is simple in nature.

[TURN OVER]

7. Project report is prepared on the basis of feasibility study.
8. Government does not provide any financial or non-financial incentives to entrepreneurs.
9. Project planning does not help in completion of a project within a certain time frame.
10. Entrepreneur and Intrapreneur are one and the same concept.
11. Entrepreneurship is undertaken to assume risks and rewards.
12. The Government has set up various centers to impart training to Entrepreneurs.

Q2. Answer the following: (Any 2)**(15)**

1. What is business? Explain its functions.
2. Distinguish between economic and social objectives of business.
3. Explain the impact of liberalization on the Indian economy.

Q3. Answer the following: (Any 2)**(15)**

1. What is business environment? Explain its features.
2. Explain various micro environmental factors.
3. Describe various functions of WTO.

Q4. Answer the following: (Any 2)**(15)**

1. What is project report? Explain its importance.
2. What factors are to be considered while determining the location of a business unit?
3. Describe various legal provisions relating to the licensing and registration of a business unit.

Q5. Answer the following: (Any 2)**(15)**

1. Define Entrepreneurship. Explain its characteristics.
2. Which competencies (qualities) should an Entrepreneur have?
3. Describe the promotional incentives offered to women entrepreneurs.

Q6. Write short notes on: (Any 4)**(20)**

1. Privatization.
 2. Human objectives.
 3. Major trading blocs.
 4. Economic environment.
 5. Feasibility study.
 6. Intrapreneur.
-

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

[वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
 (३) प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर नवीन पानावर सुरू करावे.

१. (अ) कंसामधील योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा : (कोणत्याही दहा) १०
- (१) चा संबंध वस्तूंची आयात आणि नंतर त्या तशाच दुसऱ्या देशात विकण्याशी आहे.
 (आयात - निर्यातीचे व्यापारी केंद्र / आयात / निर्यात)
- (२) म्हणजे तोट्यात चालण्याला नफ्यात आण्याचे परिवर्तन होय.
 (निर्गुतवणूक / समापन / पुर्ननफा स्थिती)
- (३) म्हणजे व्यवसाय क्षेत्रावरील सरकारचे नियंत्रण कमी करणे होय.
 (खाजगीकरण / उदारीकरण / जागतिकीकरण)
- (४) हा अंतर्गत पर्यावरणाचा एक घटक आहे.
 (मानवी संसाधने / ग्राहक / सरकार)
- (५) WTO चे पूर्ण स्वरूप आहे.
 (जागतिक व्यापार मालक / जागतिक व्यापाराचे बाह्यस्रोत / जागतिक व्यापार संघटना)
- (६) हे व्यापारी गटाचे उदाहरण आहे.
 (SAARC / NAFTA / दोन्ही)
- (७) चे काम, प्रकल्पाची अंमलबजावणी करताना संदर्भ मार्गदर्शक असे असते.
 (प्रकल्प अहवाल / आर्थिक अहवाल / कायदेशीर अहवाल)
- (८) हा व्यवसायाचे स्थान निश्चित करतानाचा एक घटक आहे.
 (पायाभूत सुविधा / दुरदर्शन / माध्यमे)
- (९) कंपनी कायदा, १९५६ हा ने बदलला गेला.
 (कंपनी कायदा, २०११ / कंपनी कायदा, २०१२ / कंपनी कायदा, २०१३)
- (१०) लोकांच्या कल्याणाशी संबंधित असणाऱ्या उद्योजकांना उद्योजक म्हणतात.
 (सामाजिक / आर्थिक / व्यावसायिक)
- (११) ही व्यक्ती संघटनेमध्ये उद्योजकासारखे काम करते.
 (पंक्ती उद्योजक / अंतर्गत उद्योजक / द्विउद्योजक)
- (१२) दुहेरी जबाबदारीच्या अडचणीस शक्यतो उद्योजकांना सामोरे जावे लागते.
 (पुरुष / महिला / अंतर्गत उद्योजक)

[TURN OVER

(ब) खालील विधाने चूक अथवा बरोबर ते सांगा (कोणतेही दहा) :

१०

- (१) खरेदी व विक्रीच्या एकाच व्यवहारास व्यवसायाचे कामकाज म्हणता येईल.
- (२) व्यवसायाची आधुनिक संकल्पना ही फक्त नफ्याशी संबंधित आहे.
- (३) जागतिकीकरणामध्ये स्थानिक अर्थव्यवस्था जागतिक अर्थव्यवस्थेशी जोडली जाते.
- (४) TRIMS करार बौद्धिक मालमत्तेचे संरक्षण करतात.
- (५) व्यवसायाची कामगिरी सुधारण्यासाठी शिक्षण उपयोगी असते.
- (६) व्यावसायिक पर्यावरण साध्या स्वरूपाचे आहे.
- (७) व्यवहार्यता अभ्यासाच्याआधारे प्रकल्प अहवाल तयार केला जातो.
- (८) सरकार उद्योजकांना वित्तीय किंवा अवितीय प्रोत्साहन देत नाही.
- (९) प्रकल्प नियोजनाची मदत ठराविक कालावधीमध्ये प्रकल्प पूर्ण करण्यास होत नाही.
- (१०) उद्योजक व अंतर्गत उद्योजक ह्या एकसारख्याच संकल्पना आहेत.
- (११) उद्योजकतेमध्ये धोका व मोबदला गृहीत धरलेले असतात.
- (१२) उद्योजकांना प्रशिक्षण देण्यासाठी, सरकारने अनेक केंद्र स्थापन केलेली आहेत.

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणत्याही दोन)

१५

- (१) व्यवसाय म्हणजे काय ? त्याची कार्ये स्पष्ट करा.
- (२) व्यवसायाच्या आर्थिक व सामाजिक उद्दिष्टांमधील फरक सांगा.
- (३) भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील उदारीकरणाचा परिणाम स्पष्ट करा.

३. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणत्याही दोन)

१५

- (१) व्यावसायिक पर्यावरण म्हणजे काय ? त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (२) विविध सूक्ष्म पर्यावरणीय घटक स्पष्ट करा.
- (३) WTO ची विविध कार्ये वर्णन करून सांगा.

४. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणत्याही दोन)

१५

- (१) प्रकल्प अहवाल म्हणजे काय ? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (२) व्यवसायाचे स्थान निश्चित करताना कोणते घटक लक्षात घ्यावयास पाहिजेत ?
- (३) व्यवसायाच्या परवाना व नोंदणीशी संबंधित विविध कायदेशीर तरतूदी सांगा.

५. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणत्याही दोन)

१५

- (१) उद्योजकतेची व्याख्या द्या. त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (२) उद्योजकाच्या अंगी कोणते गुण आवश्यक आहेत ?
- (३) महिला उद्योजकांना दिल्या जाणाऱ्या प्रोत्साहनपर योजनांचे वर्णन करा.

[TURN OVER

६. थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- (१) खाजगीकरण
- (२) मानवी उद्दिष्ट्ये
- (३) प्रमुख व्यापारी गट
- (४) आर्थिक पर्यावरण
- (५) व्यवहार्यता अभ्यास
- (६) अंतर्गत उदयोजक.

२०

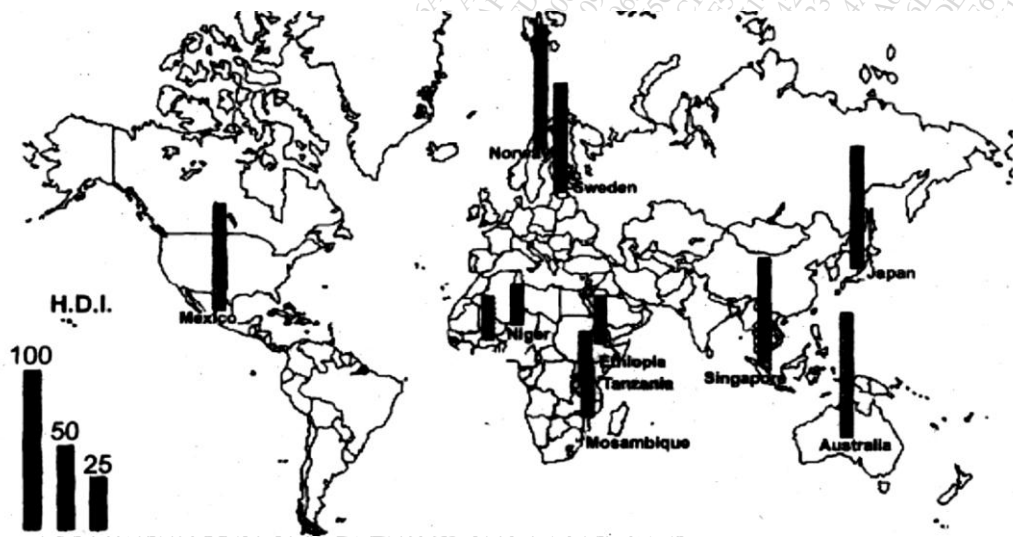
[Time: 3 Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory and carry equal marks.
 2. Use of map stencils and simple calculator is allowed.
 3. Attach the given map along with your answer book.
 4. Use of coloured pens, pencils allowed.

Q.1 a) Study the following thematic map of the world and answer the following questions. **10**

- i) What is the theme of the map? Which cartographic technique is used to represent the theme? 2
- ii) Which African country is having lowest H.D.I? State the H.D.I of that country. 2
- iii) Which countries are showing low H.D.I in the given map and why? 2
- iv) Which country is having highest H.D.I? state the H.D.I. 2
- v) Compare H.D.I pattern between Asia and Africa. 2

Q.1 b) Mark and name the following on the outline map of the world given to you. **10**

- i) Smallest continent in the world.
- ii) A country having coastal location.
- iii) Major mountain range located in South America.
- iv) Most populous country in the world.
- v) An Asian country having high Human Development Index.
- vi) A major coal producing country in the world.
- vii) An ocean located to south of India.
- viii) Largest desert in the world.
- ix) Largest railway line in the world.
- x) Sydney port.

Q.2 Attempt any two questions from the following: **20**

- A) Define environment. Explain the biotic components of environment.
- B) Define ecosystem. Explain the concept of food chain, food web and ecological pyramid with suitable example for each.
- C) Explain the importance and scope of environmental studies.

- Q.3 Attempt any two questions from the following: **20**
- A) Define resource. Explain in detail about renewable and non-renewable resources.
 - B) What are the non-conventional resources? Describe any three non-conventional resources and its advantages.
 - C) Discuss various methods of management of water resources.
- Q.4 Attempt any two questions from the following: **20**
- A) Explain the factors responsible for population explosion.
 - B) Describe the measures taken to control population explosion in India.
 - C) Explain the concept of H.D.I (Human Development Index) in detail.
- Q.5 Attempt any two questions from the following. **20**
- A) Explain the term migration. Describe the problems arising due to migration in urban area.
 - B) How the land use in urban area is changing with increasing urbanization.
 - C) Write a detail note on 'Smart City'.

(मराठी रुपांतर)

[वेळ: ३ तास]

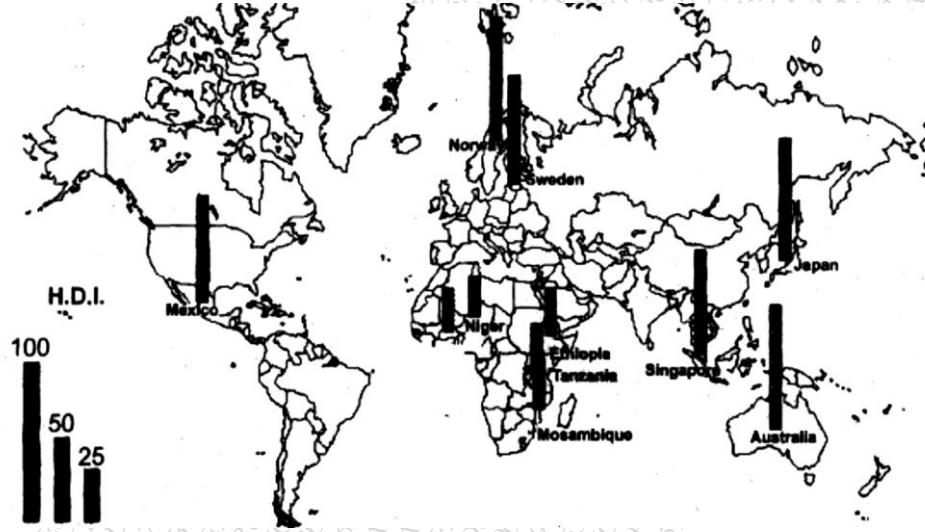
[गुण: १००]

सूचना:

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत व त्यांना समान गुण आहेत.
२. नकाशा स्टेन्सिल वापरायची परवानगी आहे.
३. तुम्हास पुरविलेला जगाचा नकाशा उत्तरपत्रिकेस जोडावा.
४. रंगीत पेन व पेन्सिल च्या वापराची परवानगी आहे.

प्र.१ अ) खाली दिलेल्या विषयाच्या नकाशाच्या अभ्यास करा आणि प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

१०

१. नकाशाचा विषय कोणता आहे आणि तो विषय कोणत्या नकाशातंत्राने दाखवला आहे?
२. कोणत्या आफ्रिकी देशात न्यूनतम मानवी विकास निर्देशांक आहे व तो किती आहे?
३. दिलेल्या नकाशात कोणते देश कमी मानवी विकास निर्देशांक दाखवितात? का?
४. कोणता देश सर्वाधिक मानवी विकास निर्देशांक दाखवित आहे? व तो किती दाखवत आहे?
५. आशिया व आफ्रिका खंडांमधील मानवी विकास निर्देशांकाच्या प्रकारांची तुलना करा.

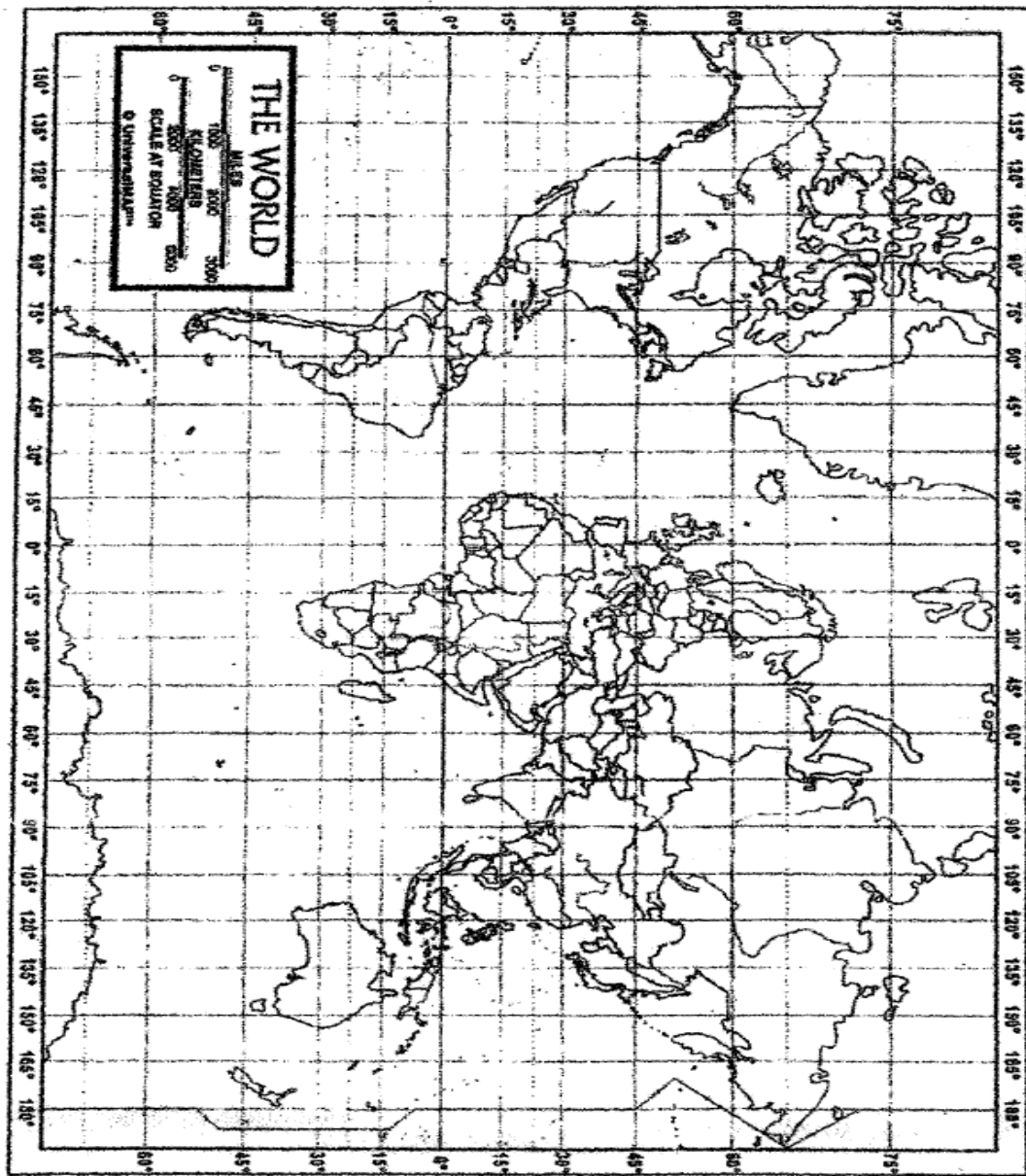
ब. तुम्हाला दिलेल्या जगाच्या नकाशात खालील नामनिर्देश करून दाखवा:

१०

१. जगातील सर्वात लहान खंड
२. किनारपट्टीचे स्थान असलेला देश
३. दक्षिण अमेरिका खंडातील प्रमुख पर्वतरांग
४. जगातील सर्वाधिक लोकसंख्येचा देश
५. उच्च मानवी विकास निर्देशांक असलेला आशियातील देश
६. जगातील एक प्रमुख कोळसा उत्पादक देश
७. भारताच्या दक्षिणेकडे असलेला समुद्र
८. जगातील सर्वात मोठे वाळवंट

९. जगातील सर्वात लांब रेल्वे लाईन
१०. सिडनी बंदर

- प्र.२ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. पर्यावरणाची व्याख्या द्या. पर्यावरणाच्या जैविक घटकांचे वर्णन करा.
ब. परिसंस्थेची व्याख्या देऊन अन्न साखळी, अन्नसाखळी जाळे, पर्यावरणीय पिरामिड ह्या संज्ञा सुयोग्य उदाहरणांसहित स्पष्ट करा.
क. पर्यावरणशास्त्राचे महत्त्व आणि व्याप्ती सांगा.
- प्र.३ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. नैसर्गिक साधनसंपत्तीची व्याख्या देऊन नूतनीकरणीय आणि अनूतनीकरणीय संसाधने विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
ब. अपारंपारिक संसाधने कोणती आहेत? कोणतीही तीन अपारंपारिक संसाधने त्यांच्या फायद्यासाहित वर्णन करा.
क. जल व्यवस्थापनाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
- प्र.४ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. लोकसंख्येच्या विस्फोटासाठी कारणीभूत असलेले घटक कोणते ते सांगा.
ब. भारतातील लोकसंख्येचा विस्फोट नियंत्रणात आणण्यासाठी घेतलेल्या उपाययोजनांचे वर्णन करा.
क. मानवी विकास निर्देशांक (HDI) ही संकल्पना वर्णन करा.
- प्र.५ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. स्थलांतर म्हणजे काय? शहरी भागात स्थलांतरामुळे होणाऱ्या समस्या विशद करा.
ब. वाढणाऱ्या शहरीकरणामुळे शहरांमधील जमिनीचा वापर कसा बदलतो आहे ते सांगा.
क. 'स्मार्ट सिटी' यावर विस्तृत टीप लिहा.

KEY		
1.	☐	—
2.	☐	—
3.	☐	—
4.	☐	—
5.	☐	—
6.	☐	—
7.	☐	—
8.	☐	—
9.	☐	—
10.	☐	—

(2 ½ hours)

Total marks: 75

N. B (1) All questions are compulsory

(2) All questions have internal choice

(3) Figures to the right indicate full marks

1. A) Choose the correct alternative: **(any eight)** (8)

1. With reference to language, India officially follows a -----
(One national language policy, three language policy, multi-language policy)
2. The constitution of India recognizes minority on the basis of -----
(Age and religion, Caste and religion, Language and religion)
3. Limbu, Kota, Munda, Meena are....
(Textiles of India, Tribes of India, Hilly areas in North East India)
4. The most popular symbol of Baha'i faith in India is the
(Qutub Minar, Synagogue, Lotus temple)
5. Chandigarh, Lakshadweep, Puducherry are ----- of India.
(State capitals, States, Union Territories)
6. In Government aided higher educational institutions -----per cent is reserved for persons with disabilities.
(One, two, five)
7. Secularism in India means -----
(Equal treatment to all religions, power distribution among religious groups, state recognition of caste identities)
8. -----is a national party.
(Aam Aadmi Party, Asom Gana Parishad, Bahujan Samaj Party)
9. -----was formed as a separate state from Andhra Pradesh.
(Chattisgarh, Telangana, Hyderabad)
10. Right to privacy is now a -----in the constitution.
(Fundamental Right, Fundamental Duty, Economic policy)

1. B) State whether the following statements are True or False **(any seven):** (7)

1. The legendary leader Potti Sriramulu took fast unto death for a separate state for Telugu speakers.
2. Article 15 enables the government for affirmative action of SC/ST in terms of reservation in education and job.

3. For the purpose of Census, a person who can both read and write with understanding in any language, is treated as literate.
4. In modern India, the percentage of rural population is more than urban population.
5. 'Sons of the soil' theory implies jobs for all in a state.
6. India has a federal system with single citizenship.
7. Both Fundamental Rights and Directive Principles of State Policy are enforceable by court.
8. 73rd amendment to the Indian constitution refers to urban local bodies.
9. 1/3rd seats are reserved for women in Gram Panchayat.
10. Judicial Review means stands for the Supreme Court's right to declare a law passed in legislature as null and void.

2. A. Discuss the reasons for gender disparity in India and give reasons to combat the same. (15)

OR

B. Explain the term physical disability and discuss the problems of persons with disabilities (PwD) in India.

3. A. Discuss the inter-group conflicts caused due to caste inequalities in India society. Suggest measures to eradicate caste conflicts. (15)

OR

B. Comment on various issues regarding communalism in India.

4. A. Discuss the various features of the Indian constitution. (15)

OR

B. Write a note on the significance of Fundamental Duties for the realization of modern India.

5. A. Comment on the contribution of women towards Indian politics and suggest measures for increased participation. (15)

OR

B. Write short notes on **any three** of the following:

- i. Multiculturalism
- ii. India's literacy rates
- iii. Efforts towards achieving communal harmony
- iv. Multiparty system in India
- v. Panchayati Raj

वेळ: २ तास ३० मी.

गुण: ७५

सूचना: १.सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

३.आवश्यकता वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न १.अ) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.(कोणतेही आठ)

०८

१. भाषांच्या संदर्भात,भारतात अधिकृतपणेचे पालन केले जाते.
(एक राष्ट्रीय भाषा धोरण, त्री भाषीय धोरण, बहुभाषीय धोरण)
२. भारतीय राज्यघटनेने अल्पसंख्याकांना.....च्या आधारावर अधिकृत मान्यता दिली आहे.
(वय आणि धर्म, जाती आणि धर्म, भाषा आणि धर्म)
३. लिंबू,कोटा,मुंडा,मीना हेआहेत.
(भारतातील वस्त्रप्रकार, भारतातील आदिवासी, ईशान्य भारतातील डोंगराळ क्षेत्र)
४. भारतातील बहाई श्रद्धेचे सर्वात मोठे प्रतिकआहे.
(कुतुब मिनार,ज्युंचे उपासनास्थान, लोटस मंदिर)
५. चंदीगड,लक्षद्वीप,पुदुचेरी हे भारतातील.....आहेत.
(राज्यांच्या राजधान्य, राज्य, केंद्रशासित प्रदेश)
६. शासन सहाय्यित उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये विकलांग लोकांकरिता.....टक्के आरक्षण आहे.
(एक, दोन,पाच)
७. भारतातील धर्मनिरपेक्षता म्हणजेहोय.
(सर्व धर्मांना समान वागणूक, धार्मिक समूहांना सत्तेचे वितरण, जातीच्या स्वत्वासाठी राज्यांची अधिकृत मान्यता)
८.हा एक राष्ट्रीय पक्ष आहे.
(आम आदमी पार्टी, आसाम गण परिषद, बहुजन समाज पार्टी)
९. आंध्रप्रदेश पासून हे वेगळे राज्य निर्माण झाले.
(छत्तीसगड, तेलंगाना, हैदराबाद)
१०. गोपनीयतेचा हक्क हा आता राज्यघटनेतीलआहे.
(मुलभूत हक्क,मुलभूत कर्तव्य, आर्थिक धोरण)

१.ब) खालील विधाने चूक कि बरोबर आहेत ते सांगा.(कोणतेही सात)

०७

१. तेलगु भाषिकांकरिता वेगळ्या राज्यासाठी पोटी श्रीरामूलू यांनी आमरण उपोषण केले होते.
२. राज्यघटनेचे कलम १५ हे अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीच्या शिक्षण आणि नोकरी च्या संदर्भात सरकारची सकारात्मक क्रिया सक्षम करते.
३. जनगणनेच्या दृष्टीने जी व्यक्ती कोणतीही भाषा वाचू आणि लिहू शकतो त्याबरोबरच समजू शकतो,त्याला साक्षर असे म्हणतात.
४. आधुनिक भारतात,नागरी लोकसंख्येपेक्षा ग्रामीण लोकसंख्येचे प्रमाण जास्त आहे.
५. 'धरतीपुत्रांची मागणी' सिद्धांत राज्यातील सर्वाना रोजगार सुचवते.
६. भारतात एकेरी नागरीकत्वासोबत संघराज्य पद्धती आहे.
७. मुलभूत हक्क आणि राज्य धोरण निर्देशक तत्वे दोन्ही न्यायालयीन अंमलबजावणीयोग्य आहेत.
८. भारतीय राज्यघटनेची ७३ वी घटनादुरुस्ती नागरी स्थानिक संस्थांशी संदर्भित आहे.
९. ग्रामपंचायत मध्ये स्त्रियांकरिता १/३ जागा आरक्षित आहेत.
१०. न्यायिक पुनरावलोकन म्हणजे विधिमंडळात संमत झालेले कायदे रद्दबातल घोषित करण्याचा सर्वोच्च न्यायालयाचा अधिकार होय.

२.अ) भारतातील स्त्री-पुरुष लिंगोत्तर विषमतेच्या कारणांची चर्चा करा आणि त्याच्या निराकरणासाठीची कारणे द्या.

१५

किंवा

ब) शारीरिकदृष्ट्या विकलांग हि संकल्पना स्पष्ट करा आणि विकलांग व्यक्तींच्या समस्यांची चर्चा करा.

३.अ) भारतीय समाजातील जातीय विषमतेमुळे निर्माण झालेल्या आंतर गट संघर्षाच्या कारणांची चर्चा करा.जातीय संघर्ष नष्ट करण्यासाठी उपाय सुचवा.

१५

किंवा

ब) भारतातील सांप्रदायिकतावादाशी संबंधित विविध समस्यांवर भाष्य करा.

४.अ) भारतीय राज्यघटनेच्या विविध वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

१५

किंवा

ब) आधुनिक भारताच्या परिपूर्तीसाठी मुलभूत कर्तव्यांचे महत्व यावर टीप लिहा

५.अ) भारतीय राजकारणासाठी स्त्रियांच्या योगदानावर भाष्य करा आणि सहभाग वाढविण्यासाठीचे उपाय सुचवा.

१५

किंवा

ब) टीपा लिहा (कोणत्याही तीन)

१५

- १) बहसंस्कृतीवाद
- २) भारताचा साक्षरता दर
- ३) जातीय सलोख्यासाठी प्रयत्न
- ४) भारतातील बहुपक्ष पद्धती
- ५) पंचायत राज

Time: 3 Hrs.

Marks: 100

- N.B. (1) All questions are compulsory
 (2) Figures to the right indicate full marks
 (3) Graph papers will be provided on request
 (4) Use of simple non-programmable calculator is allowed

Q1. Attempt any four of the following.

- Sachin bought 120 shares at market value of Rs. 375 each and brokerage 0.4%. Calculate the sum he paid for the transaction. (5)
- If the market value of a share is Rs. 120, then how many shares can be purchased for Rs. 60180 with brokerage 0.3%? (5)
- Priya invested Rs. 20,000 in a mutual fund with NAV Rs. 15.75. find the number of units acquired by her if,
 - there is no entry load
 - the entry load is 2%. (5)
- An investor sold 500 units of NAV Rs.230/- with exit load 2%. Find the sale value. (5)
- A person invested Rs. 6888 in a mutual fund and received 44.8 units. If the entry load is 2.5%, find the NAV at the time of purchase. (5)

Q2. Attempt any four of the following.

- A group contains 4 boys and 5 girls, out of these a committee of 2 boys and 3 girls is to be formed. find the number of ways, this can be done if
 - There is no restriction on the selection.
 - A particular boy is included. (5)
- In how many ways the letters of the word "COMPUTER" can be arranged so as to begin with a vowel & end with a consonant. (5)
- Solve the above L. P. Problem graphically.
 Maximize $Z = 9x + 13y$
 Subject to
 $2x + 3y \leq 18$
 $2x + y \leq 10$
 $x \geq 0, y \geq 0$ (5)
- Solve the above L. P. Problem graphically.
 Minimize $Z = 3x + 2y$
 Subject to
 $x + 2y \geq 6$
 $2x + y \geq 6$
 $x \geq 0, y \geq 0$ (5)

- e) A toy manufacturer produces toy cars & toy planes, each of which must be processed through two machines A & B. Machine A has maximum of 120 hours available & machine B has a maximum of 180 hours available. Manufacturing a car requires 6 hours in machine A & 3 hours of machine B. Manufacturing a plane requires 4 hours in machine A & 10 hours in machine B. If profits are Rs. 45 for a car and Rs. 55 for a plane, determine the number of cars and the number of planes that should be manufactured in order to maximize the profit.
Formulate the above problem mathematically as a linear programming problem. (5)

SECTION II

Q3. Attempt any FOUR of the following:

- a) State the merits and demerits of median. (5)
- b) Calculate the mean and mode for the following data. (5)

Age (years)	20-25	25-30	30-35	35-40	40-45	45-50
No. of Persons	10	15	33	22	10	10

- c) The following data represents the weights of students in a class. Calculate the quartile deviation for the same. (5)

Weights in kgs	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80
No. of students	23	51	63	42	21

- d) The following data gives the frequency distribution of marks of children in a society. Calculate the standard deviation for the given data. (5)

Marks	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50
No. of children	5	8	17	7	3

- e) The data given below is of marks secured by students of First year and Second year students of a College. Calculate the combine mean of the two groups. Also find which group is more variable (5)

	Group 1	Group 2
Number	100	200
Mean	50	60
S.D.	2	3

Q.4 Attempt any FOUR of the following.

- Explain the concept of Mutually Exclusive and Independent event in probability. (5)
- $P(A^c) = 2/3$, $P(A \cup B) = 5/12$, $P(B) = 1/4$, find $P(A)$ and $P(A \cap B)$
(where A^c is compliment of A) (5)
- Two cards are drawn from a well-shuffled pack of cards. What is the probability that
(i) both are black cards (ii) one is a king card and the other is an ace card. (5)
- The following is the probability distribution of number of hostesses reporting ill per day. (5)

Number	0	1	2	3	4	5
Probability	0.2	0.25	0.2	0.15	0.1	0.1

Find the average number of hostesses reporting ill per day.

- If two fair dice are rolled, find the probability that the sum of the numbers appearing on the uppermost face of the dice is a number divisible by 3. (5)

Q5. Attempt any FOUR of the following:

- Explain the following terms (5)
 - Course of Action
 - Pay-off Matrix
- Solve the following decision problem using i) Maximax ii) Laplace Criterion (5)

Events → Action ↓	S_1	S_2	S_3
A_1	20	15	23
A_2	25	10	30
A_3	35	25	20

- Determine the best decision according to EOL criterion for the following pay-off table: (5)

State of Nature	Alternative			Probability
	A	B	C	
S_1	12	22	15	0.5
S_2	24	30	20	0.2
S_3	15	25	10	0.3

- d) Given the pay-off matrix, choose the decision problem using EMV criterion. (5)

States of nature → Action ↓	S ₁	S ₂	S ₃
A ₁	25	12	15
A ₂	17	20	10
A ₃	15	10	13
Probability(E)	0.5	0.4	0.1

- e) Draw a decision tree for the pay-off table given below and suggest the type of biscuit that should be launched using EMV criterion. (5)

	Sales (in '000 Rs.)		
Type of Product	High	Average	Low
Creamy biscuit	20	30	50
Salty biscuit	30	25	35
Probability(demand)	0.3	0.5	0.2

-----XXXXX-----